

TARİH VE UYGARLIK - İSTANBUL DERGİSİ İÇİN ÖNSÖZ YERİNE: SOSYOLOJİDE TOPLUM ÖLÇEĞİNİN DEĞİŞMESİNİN KAÇINILMAZLIĞI VEYA SOSYOLOJİNİN TARİH VE UYGARLIK SAVUNUCULUĞUNA DÖNÜŞMESİNİN GEREKLİLİĞİ ÜZERİNE

Ertan Eğribel
Ufuk Özcan

Baykan Sezer'i 2002 yılında kaybettik. 10. ölüm yıldönümünde yeni bir dergi, *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi* ile kendisini minnetle anıyoruz.¹ Baykan Sezer'i anmanın belki de en anlamlı yolu dünyanın ve Türkiye'nin geçmişi ve güncel sorunları önünde bilinçlenme çabasını sürdürmekten geçmektedir. Baykan Sezer sosyolojisi bu bilincin ete kemiğe dönmüş halidir. Baykan Sezer ile diyalogumuzun sürmesinden, onun düşüncesiyle pratikte kaynaşma, ilişki kurma ve süreklilik çabası anlaşılmalıdır. Aksi takdirde Baykan Sezer'i anmak kolaylıkla içi boş, hamasi bir edebiyata ya da "biz gençliğimizde neler yapmıştık" gibi gerçekliği kendinden menkul, günümüze göre kurgulanan bulanık anılara dönüşecektir. Baykan Sezer düşüncesi, yerli bir bakış açısıyla Türkiye'yi ve dünyayı geçmişi, günceli ve muhtemel geleceğiyle birlikte kavramanın temel kılavuzudur. Baykan Sezer düşüncesinin temelini Doğu-Batı çatışması görüşü oluşturmaktadır. *Sosyoloji Yıllığı*, *Sosyologca Dergisi* ve dizileri, "*Baykan Sezer Çalışma Günleri*", Baykan Sezer ile ilişkimizin bu yönde teorik ve pratik düzeyde somutlaşmasıdır. Sosyolojinin ve sosyalizmin günümüzdeki bunalımında Kemal Tahir-Baykan Sezer düşüncesinin dinamizmi Türkiye'nin bir zenginliğidir. Türk sosyolojisinin kuramsal düzeyde bu canlılığı ile Türkiye'nin ve dünyanın sorunlarının çözümünün açmaz içinde olması bir tersliğin ifadesidir. Kemal Tahir-Baykan Sezer düşünce çizgisi 1960'lardan bu yana faydalanacağımız önemli bir birikimi ve sürekliliği temsil etmektedir. Dünyada bunun örneklerini kolaylıkla rastlanmamaktadır. Bu tür örnekler,

¹ Baykan Sezer'in 10. ölüm yıldönümü anısına ayrı bir çalışma yapacağız. Bu dergi "*Baykan Sezer'in 10. yıldönümü anısına*" tasarladığımız bir dizi etkinliğin bir parçasıdır.

kişiler ve ekoller o ülkelerin büyük bir zenginliği olarak bütün dünyaya parlatılarak sunulurken Türkiye’de sahip çıkmak bir yana görmezden gelinmekte veya sınırlandırılmak için önüne engeller çıkarılmaktadır. Bunun bir nedeni Türk toplum düşüncesi-nin güncel siyasete aşırı bağımlılığıdır. Düşünce geleneği yerine takım oluşturma veya mevcut çeşitli takımlara bireysel düzeyde “farklılık kontenjanı”ndan katılma çabasının öne çıkması bu nedenledir. Bu durumda belli konulara sahip çıkılması takım anlayışın içinde olduğu gibi her yeni dönemde kolaylıkla takım ve görüş de değiştirilmektedir. Bu duruma çok da takılıp kalmamak gerekiyor. Yapılması gereken takım anlayışın-dan uzakta, Baykan Sezer’in gündeme getirdiği konu ve sorunlar üzerinde çalışma-ya devam etmektir. Türkiye’nin konu ve sorunlarına toplumca sahip çıkmak ancak **TARİH VE UYGARLIK SAVUNUCULUĞU** ile mümkündür. *Tarih ve Uygarlık, İstanbul Dergisi*, tarihi perspektifin ve bütünlüğün kaybolduğu, uygarlık çözümü ye-rine çürümenin, yabancılaşmanın geçerli olduğu günümüzde “*tarih ve uygarlık savu-nucusu*” olarak ortaya çıkıyor.

Sosyolojinin tarih ile ilişkisi diğer toplum bilimleriyle kurduğu ilişkiden farklılık göstermektedir. Sosyoloji-tarih ilişkisi aynı zamanda sosyolojinin geleceği ile ilişki-lidir. Sosyolojinin toplum ile kurduğu ilişki toplumun belli bir kesitiyle veya güncel, ampirik materyal üzerinde kurduğu sınırlı ilişkinin ötesinde bir anlam taşımaktadır. Güncel araştırmaları önemli kılan geniş bir teorik/tarihsel çerçevede anlamlandırılmış ve yönlendirilmiş olmalarıdır. Aksi takdirde bu tür araştırmalardan gerekli sonuçların çıkarılması mümkün değildir. Sosyoloji insanın doğal ve toplumsal çevresiyle kurduğu çeşitli ilişkileri bütünsel düzeyde anlama ve açıklama çabasıdır. Bu çaba da öncelikle tarih ve uygarlık üzerinde bilinçlenmeyle anlamını kazanmaktadır. Ancak sosyoloji-nin XIX. yüzyılda kuruluş koşulları ve sorunları üzerinde Batı etkisi ve açıklamala-rının geçerli olması sosyolojinin tarih ve uygarlık ile kurduğu ilişkiyi tartışmalı hale getirmiştir. Sosyolojinin ve sosyalizmin başlıca konusu toplumların tarih boyunca gös-terdiği gelişme ve değişme yönünün açıklanmasıdır. Bunu toplumların sorunlarının kavranması ve çözümünün ancak tarihsel değişme içinde mümkün olduğu için yap-maktadır. Ancak Batı sorunlarının ve belli bir toplum modelinin evrenselleştirilmesi ve çözümün de bu çerçevede aranması Batı-dışı toplumların ve uygarlık birikiminin dışlanması neden olmuştur. Batı dünya egemenliğini elde geçirmiş olmasına rağ-men belli sorunlarla karşı karşıya kalmış, bu çelişki ve sorunları yine Batı dünya ege-menliği içinde çözmeye çalışması tarih ve toplumsal değişme anlayışını belirlemiştir. Küre-yerelleşme olarak ifade edilen yeni gelişmeler de bunun dışında değildir. Batı’nın belli bir dönemde elde etmiş olduğu üstünlüğü bütün tarihe yaygınlaştırma çabası Batı üstünlüğü ve egemenliğinin evrenselliği anlayışına dayanmaktadır. Günümüzde Batı içi çelişkiler ortadan kalkınca tarihe yön veren esas çatışmanın Doğu-Batı çatışması olduğu bütün açıklığı ile ortaya çıkmıştır. Sorunlar sürdükçe tartışmanın bitmesini de beklememek gerekir. Sosyoloji ve sosyalizmin günümüzde var oluş nedeni de buna bağlıdır. Sosyolojinin ve bilimsel sosyalizmin kuruluş koşullarından kaynaklanan so-

runların bugün aşılması ancak bütünsel bir yöntem/tarih anlayışıyla mümkün olabilir. Batı dünya egemenliğinin geleneksel Doğu toplumlarını da kapsayacak biçimde genişletilmesi, XX. yüzyılda Doğu toplumları üzerinde Batı denetimi sorununun çözümü yolundaki girişimler tarihsel ve toplumsal değişme anlayışını ve yönünü belirlemiştir. Bu durumda sorunlar toplumla sınırlı bir çerçevede ele alındığı gibi çözüm de bu yönde ortaya çıkan değişiklikler olarak gösterilmiştir. Toplumun temel araştırma birimi ve sınırı olarak ele alınması Batı uygarlığının üstünlüğü ve biricikliği anlayışı ile birlikte savunulmuştur. Bu evrensellik gerçekte Batı'nın kendi düzenine atfettiği üstünlükten başka bir şey değildir. Günümüzde küresel/yerel ilişkisi ve gerilimi içinde Batı kendisini bir model olarak göstermekten vazgeçmesine rağmen Doğu toplumları üzerinde denetim kurduğu alanlarda belli bir toplumsal değişme anlayışından vazgeçmiş değildir. Egemenlik kurabileceği, denetleyebileceği, yönlendirebileceği bir çerçevede sorunlara çözüm aradığı için belli bir toplumsal değişme ve örgütlenmenin (buna dayanak olacak biçimde çeşitli kimlik kalıplarının) savunucusu olmuştur. Bu değişme içinde değişmeyen Batı dünya egemenliği/üstünlüğü olduğu için birbiriyle çelişkili görünen “yenilikçi-muhafazakâr” bir değişme anlayışı (Batı dışı modernlik) gündeme gelecektir.

Sosyolojinin kuruluşundan bu yana -Batı dünya egemenlik düzeni çerçevesinde geçerli olan eğilim, çeşitli toplumların ve toplum sınıflarının kendi yapısal sınırları içinde ele alınarak bu düzeylerde ortaya çıkan sorunlara çözüm arama çabası olmuştur. Toplumlar arası ilişkiler boyutunu ihmal eden bu eğilim çeşitli açıklama girişimlerini de belirlemiştir. Sosyolojide sorunlar toplumların kendi konumlarının ve özelliklerinin bir ürünü olarak ele alınacaktır. Günümüzde açıklama biçimi değişse bile yaklaşım biçimi aynı kalmıştır. Küre-yerel dünya düzeni içinde farklılıkların/dengesizliklerin sürmesi yeni kimlik yapılarının kendi başına sorunların çözümüne yanıt verememesi anlamını taşımaktadır. Bu nedenle tarih ve toplum özellikleri övgü konusu olduğu kadar belli açılardan yergi konusu da olmaktadır. Mevcut düzen, kendisini çözüm temelinde tanımlayamaması dolayısıyla bütünsel bir tarih anlayışına dayanmamakta, farklı kimliklerin yan yana, uyumsuz ve çatışmalı bir tarzda biraradalığını savunmaktan öteye gitmemektedir. Bu yeni dünya görüşünden ve örgütlenmeden en olumsuz bir biçimde klasik tarih anlayışı ve sosyoloji etkilenecektir. Toplumların gelişmesi ve değişmesi Doğu-Batı çatışmasının aldığı biçime göre yeni özellikler kazanmaktadır. Bu nedenle karşılaşılan sorunların özellikleri bilinmeden toplumların kendine yabancı belli özellikler kazanması, onlara ideal bazı özellikler yakıştırılması doğal ve zorunlu görülmektedir. Bu özellikler toplumların kendi gelişmesi sonucu ortaya çıkan yeni özellikler olmadığı gibi kendi tarihsel tecrübeleriyle kazandıkları özellikler de değildir. Diğer bir deyişle toplumlara yakıştırılan kimlik öğeleri o toplumların kendi tarihi serüvenleri sonucu edindiği yere ve role bağlı özellikler olmayıp, Batı'ya bağlı bir eksen değişikliği sonucunda ortaya çıkan eklenti, yapay değerlerdir. Toplumların gelenekleri de bundan etkilenmiştir. Artık “icat edilmiş, hayali gelenek”lerden veya geleneğin

kendi uygarlık eksenini dışında yabancılaşmasından söz etmek gerekir. Çağdaşlaşma, yenileşme, Batılılaşma, modernleşme, küreselleşme, adına ne denirse densin sonuçta önerilen egemen ilişkilere katılmak, bu yönde belli özelliklerden vazgeçmek ve yeni özellikler kazanmaktan başka bir şey olmamaktadır. Toplumların önceden belirlenmiş mutlak kimliklere göre açıklanması sonuçta bu özelliklerin sorun olarak gösterilmesi-ne izin verdiği gibi yeni özelliklerin ithal edilmesinin de yolunu açmaktadır. Toplumlar bu değişim çizgisi içinde gelişmenin neresinde yer aldığına göre kendi içinde farklılaşacaklar, bölge-altı, bölge-üstü veya toplum-altı, toplum-üstü belli kimliklere göre hiyerarşik belli bir diziliş içinde algılanacaktır. XIX. yüzyıldan itibaren mevcut egemen ilişkilere göre tanımlanan gelenek-modern çatışması, Batılılaşma, çağdaşlaşma, ulus-devlet, gelişmişlik-azgelişmişlik, modernleşme, kalkınma, merkez-çevre ilişkisi, iki kutuplu dünya, üç dünya teorisi, küre-yerelleşme gibi tartışmalar (ve buna bağlı toplum sınıflamaları) ile, sonuçta üstün görülen belli bir toplum modeline göre yeni özelliklerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu anlamda toplumsal değişme hem gönüllü, hem de zorunlu bir süreçtir. Sonuçta bütün toplum sınıflamaları belli toplum özelliklerinden yola çıkmakta ve bu özellikler yeni ilişkilerin genişlemesine destek veya engel olarak görülmektedir. Öncelikle bu tür yargılara karşı çıkılması gerekiyor. Hem doğru olmadığı, toplumları belli özellikleri nedeniyle mahkum ettiği için, hem de siyasi sonuçları nedeniyle bu yargılara katılmak mümkün değildir. Bazı toplumların “geri” kalması, buna karşılık bazı toplumların “gelişmesi/ilerlemesi” toplumlar arası ilişkiler dışında, verili belli özelliklerle açıklandığında sonuçta ırkçı açıklamalara kadar gidilebilmektedir. Bazı toplumlara üstünlük verilirken bazılarının aşağıda kabul edilmesi, biyolojik düzeyde ırkçılığı doğrudan savunmak mümkün olmadığı için, kültür, uygarlık, iktisat veya din düzeyinde (üstünlüğe dayalı olarak) savunulmaktadır. Oryantalizmin, mahkum edilmesine rağmen günümüzde en güçlü akımlardan biri olması karşıt tarafların bunu yeni-muhafazakarlık biçiminde içselleştirmesi de başka türlü açıklanamaz.

Günümüzde küresel yeni bir düzenden söz edilmekte, bu yönde belli değişiklikler gündeme getirilmektedir. Yeni bir düzenin gerekliliğinden söz edilmesi hem eski (modern) düzenin sorunlara yanıt vermemesi, hem de işleyişi sırasında yeni sorunların ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Küresel düzen değişikliği içinde yeniliklerin bir yandan eski egemen düzeni (Batı dünya egemenliğini) muhafaza etme çabası tarafından belirlenmesi, diğer yandan eski sorunların süreğenliği karşısında çözüm üretmemesi (aksine yeni sorunları beraberinde getirmesi), bu girişimleri toplumsal bir temelden yoksun bırakmaktadır. Çağdaşlaşma/modernleşme/evrensellik anlayışında olduğu gibi küreselleşme de kendisini yeni ilişkiler tesisi, toplumların yeni özellikler kazanması biçiminde tanımlamaktadır. Küreselleşme yeni bir düzen önerisi olarak toplumlara yeni kimlik özellikleri yüklemekte, bu anlamda eski düzene yönelik belli özellikler eleştirilmektedir. Ancak kurulmaya çalışılan yeni düzenin Doğu-Batı ilişkilerindeki sorunları aşma (doğrusu, aşamama) potansiyeli hiçbir biçimde sorgu-

lanmamaktadır. Yeni düzenin Batı'nın sorunlarına getirdiği çözüm kendi içindeki çelişkilerin aşılmasının (Sovyetler Birliği'nin tasfiyesinin) ötesine geçmemektedir. XX. yüzyılı belirlediği söylenen sosyalizm-kapitalizm veya Sovyetler Birliği-ABD cepheleri arasındaki Batı içi çekişme bir tarafın kesin üstünlüğü veya saldırısı sonucu yıkılmamıştır. Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi ABD'nin zorlayıcı gücünün değil, Doğu toplumlarının karşısına iki farklı Batı düzeni önerisiyle çıkma gereğinin ortadan kalkmasının bir sonucudur. Batı-dışı toplumların Batı karşısındaki direncinin ortadan kalkmasıyla Batı sosyalizmi artık bir seçenek olmaktan çıkmıştır. Bir başka deyişle Doğu toplumları, Batı ile ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları bünyesinde eritebilmek, çözebilmek gücünü gösteremediklerinde, Batı saldırılarına ve yayılmacılığına bütünüyle açık hale gelmişlerdir. Bunun temel nedeni Doğu toplumlarının kendilerini savunacak, sözcülüğünü yapacak askeri-siyasi bir örgütlenmeden yoksun olmalarıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun tasfiyesinden sonra Doğu toplumları bu yönde bütünsel bir düzen arayışına girmek yerine, kendi ulusal çeperleri içine kapalı bir tarzda varlık gösterme yolunu tutmuşlardır. Son dönemde ise ulusal varlıkları da ciddi riskler altındadır. Bugün *"Doğu Sorunu"* nun aldığı yeni biçim, Doğu'nun kendi içinde yerelleştirilerek ayrıştırılması temelinde, ABD merkezli yeni bir değişme anlayışı tarafından belirlenmektedir.

Toplumların temel özellikleri Doğu-Batı çatışması içindeki yerlerine göre tayin olmaktadır. Toplumlar kendi güçleri, çap ve denetimleri dışında ortaya çıkan daha geniş birliktelikler içinde sorunlarına çözüm bulmaktadırlar. Temel özelliklerini Doğu-Batı ilişkileri içindeki yer ve rolüne bağlı olarak kazanmış olmalarına rağmen, toplumların özellik ve sorunlarının salt kendi iç ilişki ve yapılarına bağlı olarak açıklanması belli sorunlara neden olacaktır. Doğu-Batı farklılığı görüşünün kabul edilmesine rağmen Doğu-Batı çatışması görüşünün inkar edilmesi/benimsenmemesi veya Batı lehine üstünlük temelinde yeni-muhafazakâr bir anlayışı içinde gündeme gelmesi mevcut dünya egemenliği ve güç dengesinin tartışılmak istenmemesinden kaynaklanmaktadır. Batı'nın kendi lehine olan bu üstünlüğü tartışmak istememesi belli çıkarlarından vazgeçmek istememesiyle kolaylıkla açıklanabilir. Ancak esas sorun Doğu toplumlarının Batı üstünlüğünü peşinen kabul etmesi (buna uygun ortaya çıkan çeşitli kimlik kalıplarını kendi toplum özellikleri olarak benimsemesi) ve kendisine yabancı belli özelliklere dayanarak (değer ve kurumları benimseyerek) değişme çabasına girmesidir. Bu durum mevcut egemenlik ilişkilerinin pekişmesine neden olmaktadır. Ancak bütün üstünlüğüne rağmen Batı'nın ilişkiler üzerinde tam denetim sağladığı tartışmalıdır. Batı'nın Doğu üzerinde egemenliği yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. I. ve II. Dünya Savaşları bunun örnekleridir. Batı içi bölünme ve çelişkinin ortaya çıkardığı sorunlar Sovyetler Birliği'nin tasfiyesine kadar sürmüştür. Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrasında ABD önderliğinde Batı, küreselleşme adı altında kendi düzenini bütünsel olarak uygulama imkanı bulmuştur. Ancak Batı egemenliğinin getirdiği sorunlar, farklılaşmalar günümüzde de aşılmamıştır, sınıfsal, toplumsal çelişkilere uy-

garlık ve kimlik düzeyinde yeni sorunlar da eklenmiştir. Bu durumda artık iktisadi anlamdaki çelişkiler, farklılık ve dengesizlikler kültür ve uygarlık düzeyindeki sorunlarla iç içe geçmiştir. Günümüzde Doğu-Batı çatışması eskisine benzer özellikler içinde yeniden gündeme gelmiştir; ama bu kez Batı kendi dışındaki toplumlar ve uygarlıklar için bir model ve örnek olmaktan çıkmıştır. Ancak yönetim düzeyinde, sınıflar ve belli kesitler düzeyinde egemenlik ilişkileri yaygınlaşmaktadır. Yeni-muhafazakâr kesimlerden söz edilmesi bunun bir görüntüsüdür.

Küreselleşme “birlik içinde açmazı” bir düzen haline getirirken çeşitli alanlarda itişme biçiminde ortaya çıkan pay alma çabasını hayata geçiren birtakım düzenekler (küresel sözde-serbest piyasa, ulus-aşırı temsili karar organları ve birtakım baskı ve denetim aygıtları vb.) doğurmuştur. Bir dünya sistemine dönüştürülen küre-yerelleşme belirli yerlerde ulus-devletleri korurken bazı koşullarda buna karşıt belli eğilimleri destekleyerek, yatay ve dikey düzeyde örgütlenmeleri, dünyevi ve aşkın görüşleri, bireysel ile toplumsal olanı, geleneksel ile modern, gerçek ile gerçek olmayanı, çeşitli uygarlıkları karşısına koymadan, hiçbirine daha fazla değer vermeden marjinalleştirerek ve belirsizleştirerek, gündelik, anlık ilişkiler ve çözüm temelinde kendini koruma altına almaktadır. Bu nedenle merkezsiz veya çok-kutuplu bir dünya görüntüsü -küre-yerel düzeyde- ortaya çıkmakta ve bu durum ABD egemenliğinin zayıfladığı görüşlerine de destek yapılmaktadır. Günümüzde ABD’nin askeri-siyasi düzeyde kesin üstünlüğü ve bunun aşılamayacağı inancı bütünsel dünya görüşlerinin, tarihi birikimin küçümsenmesine neden olurken anlık, gündelik çözümler için ABD bu gücünü kullanmaktan kaçınmamaktadır. Tarihsel olarak ele alındığında belli sorunlar karşıtlıklara neden olmasına rağmen, mevcut düzen kendini toplumlar arası ilişkiler düzeyinde pekiştirmekte, süreklilik ve güç kazanmaktadır. Küreselleşme ABD’nin askeri-siyasi gücüne dayalı olarak örgütlenirken, her türlü etkiden de bu güç sayesinde kendini uzak tutmaktadır. Bütün bu etkinliğine rağmen düzenin kendinden ve gücünden kuşku duyması geleceğe yönelik bir perspektifi/tarih anlayışı olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda seçilen yol akıl-dışı, toplumsallaşma ve uygarlık karşıtı, insanlığı yıkararak mevcut düzenin kendisini sürdürmesi seçeneği olmaktadır. ABD çözümü ideoloji, siyaset, ekonomi ve bilim düzeyinde bir üstünlük taşımasa bile toplumların tarihi mirasının kullanılamaz hale gelişi, bireysel düzeyde gündelik, anlık, doğrudan ilişki kurulabilinecek alanlarda ABD uygulamalarının, yaşam tarzının egemenlik kazanması ABD üstünlüğünün temeli olarak ortaya çıkmaktadır. ABD küreselleşmesinin temelini, her türlü toplumsal reçeteden uzak, ABD geleneklerine uygun, bireyin toplumdan ve devletten özgürleşmesi (ultra-liberalizm) perspektifi oluşturmaktadır. Bu durum dünya üzerinde ABD hegemonyasını tartışmalı hale getirirse bile zayıflatmamakta, aksine pekiştirmektedir. Başka deyişle Batı’nın evrensel iddialarının savunulamaz hale geldiği, Batı-dışı toplumların sorunlarının çözümünü kendi çerçevesi içinde bulacağı görüşünün öne çıktığı, “Batı iddiasını kaybetti” denilen bir dönemde ABD öncülüğünde bütün dünyada belli değişimler yaşanmaktadır. Bireysel düzeyde yaşam

tarzının çözüm olarak topluma ve devlete karşı ortaya çıktığı, ancak herkesin çözümünden faydalanamadığı bu dönemde, çözümsüz, güvencesiz kalan birey kendi kimliğini etnisite, din ve cinse dayalı cemaatler çerçevesinde ifade etmek zorunda kalmıştır. Günümüzde terslik Doğu-Batı çatışmasının gündeme geldiği ve toplumun tarihe olan ilgisinin yoğunlaştığı, bütünsel açıklamalara ihtiyaç duyulduğu bir dönemde tarih ile ilgili açıklamalarda tarihin sonundan söz edenlerin veya tarihi horlayanların, bütünsel açıklamalardan vazgeçenlerin öne çıkmasıdır.

Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi tarihi perspektifin ve bütünlüğün kaybolduğu, uygarlık çözümü yerine hayali geleneklerin, çürümenin, yabancılaşmanın geçtiği günümüzde tarih ve uygarlık savunucusu olarak ortaya çıkıyor. Günümüzde tarih ve uygarlık birikimine sahip çıkmak en başta gelen görevdir. Anadolu Türk toplumunun bu anlamda tarihi deneyim zenginliğinden ve mirasından söz etmek gerekiyor. Anadolu tarih boyunca bir imparatorluk yurdu olmuştur. Toplamlar arası ilişkilere dayalı uygarlık çözümünün merkezi İstanbul'dur. İstanbul 1700 yıllık bir imparatorluk ve uygarlık merkezidir ve temel dayanağı Anadolu'dur. "*Bizans İstanbulu*"nun yerini "*Osmanlı İstanbulu*"nun alması Doğu-Batı ilişkilerinde sadece bir siyaset/cephe değişikliği değildir. Aynı zamanda Bizans'ın temsil ettiği Batı'nın koruyuculuğu ve savunuculuğu siyasetinin aşılmasıdır. "*Anadolu'nun Türkleşmesi*" olayı da Batı saldırganlığına ve sömürüsüne karşı Doğu savunuculuğu ve öncülüğü çabasıyla tezahür etmiştir. Toplamların Doğu ve Batı cepheleri içinde farklılaşmalarının ötesinde çatışmasından da söz etmek gerekmektedir. Aksi takdirde çok kolayca oryantalizme veya iktisat-kültür ayırımına dayalı yenilikçi-muhafazakârlığa düşmek, Batı merkezli çeşitli açıklamaları benimsemek mümkün olmaktadır. Günümüz güç dengesi de bu açıklamaların yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Bugün küre-yerel düzeyde bir değişimden söz edilse bile, bu anlayış bütünsel anlamda bir tarih görüşünün reddine dayanmaktadır. Mevcut dünya egemenliğini aşan yeni bir devrimci dalgadan söz etmek küçümsenmektedir. Bütünsel dünya görüşlerinin, tarihi gelişme ve ilerleme anlayışının totaliterlik olarak görüldüğü bir dönemde, mutlak kimliklere dayalı dar, sınırlı açıklamaların ortaya çıkmasında değil ama toplumda bu kadar ilgi görmesinde bir terslik var. Günün getirdiği bu eğilimin bir uzantısı da ilkesiz, tutarsız, yöntemsiz, gelip geçici, merdiven altı aydın birlikteliklerinin, ahabap-çavuş ilişkilerinin yaygınlaşmasıdır. Üniversite ve sosyoloji bölümleri de bundan nasibini almıştır. Açıkça ilan ediyoruz; üniversiteyi-bölümü yeniden-biçimlendirme lafzıyla ve sırtını bürokrasiye dayayarak bağımsız düşüncenin yolunu saptıran kişilere, memur sosyolog birlikteliklerine teslim olmayacağız. *Sosyoloji Yıllığı*, *Sosyologca Dergisi* ve dizileri, *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi* bu eğilime karşıt tarih ve uygarlık savunuculuğu iddiasıyla ortaya çıkıyor. Bu anlamda çeşitli toplumbilimleri arasında bir bütünlük ve işbirliği oluşturma çabasını vazgeçilmez olarak görüyoruz. Mevcut dünya egemenlik düzenini doğrulayıp pekiştiren bir tersliğin/ikiliğin içinde yer almaktansa bunu açacak biçimde dönüştürmek iddiası tarih ve uygarlık savunuculuğunu gerekli kılıyor. *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi* Türk toplum tarihi ve uy-

garlık mirasının savunucusu olarak yerli, ama aynı zamanda dünya tarihinin birliğini Doğu adına üstlenme çabasının sözcülük ve öncülüğünü temsil etme anlamında da evrensel olma iddiasını taşıyor.

Doğu-Batı çatışması görüşü dünyanın birlik eğilimine ve karşılıklı etkileşimlerle gerçeklik kazanan tarihine yapılan bir vurgudur. Elbette tek bir dünya tarihi vardır; ancak tarafların farklı çıkarları ve Doğu-Batı ilişkilerinin denetimini elinde tutan tarafın kazanmış olduğu üstünlük dünya tarihinin değişme yönünü belirliyor. İnsanlık adına ortaya çıkan her gelişme ve değerinde Doğu toplumlarının ve bizim hakkımız vardır. Belli kazanımlardan ve imkanlardan vazgeçmemiz için bir neden bulunmamaktadır. Tarihin sonu ve bütünsel görüşlerin (yöntemin) reddini savunmak veya sürgit bir farklılaşmadan söz etmek, Doğu-Batı çatışmasını aşılması mümkün olmayan bir çatışma olarak kutsallaştırmak/dogma haline getirmek de mevcut üstünlüğü ve farklılaşmayı mutlaklaştırmak ve doğrulamaktan başka bir şey değildir. *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi* Doğu ve Batı cepheleri arasındaki ayrım ve çatışmada İstanbul ve Anadolu Türk toplumunun tarihi birikimini ve deneyimlerini, dinamizm ve imkanını gündeme getirmeye çalışacaktır. Günümüzde netleşen bu tarihi ayrım ve çatışmadaki özgün yerimizi ve katkımızı geleceğe yönelik olarak ortaya koymayı görev olarak benimseyecektir. Osmanlı'nın tasfiyesiyle belirlenen geçtiğimiz yüzyıl, Doğu toplumlarının askeri-siyasi öncüsünün ve koruyucusunun olmadığı bir yüzyıldı. İçinde bulunduğumuz yüzyıl ise Batı saldırganlığının ve yayılmacılığının artmasının ötesinde, tarih ve uygarlık yıkıcılığı temelinde biçimlenmektedir. Bizim bunu savunmamız ve sonuçları itibarıyla siyasi olarak da katılmamız mümkün değildir. *Tarih ve Uygarlık, İstanbul Dergisi* bu nedenle daha başlangıçta açıkça “*tarih ve uygarlık savunucusu*” olarak çıktığını ilan etmektedir. Doğu-Batı çatışması aşılmadığı müddetçe Baykan Sezer bu geleneğin ve görüşün Doğu adına devrimci öncüsü ve savunucusudur. Baykan Sezer düşüncesine bağlılığımızdan da Doğu-Batı çatışmasının nihai olarak aşılması görüşünü savunmamız anlaşılmalıdır. *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi* ile Baykan Sezer'in anısı önünde saygıyla eğiliyoruz ve onu içtenlikle selamlıyoruz.

